

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ
N U T A R I M A S

**DĖL VALSTYBINĖS MOTERŲ IR VYRŲ LYGIŲ GALIMYBIŲ 2010–2014 METŲ
PROGRAMOS PATVIRTINIMO**

2010 m. gegužės 4 d. Nr. 530
Vilnius

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189 (Žin., 2009, Nr. [33-1268](#)), 3 lentelės „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos strategijos nuostatų įgyvendinimo priemonės“ 661 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

1. Patvirtinti pridedamą Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 metų programą (toliau – Programa).
2. Pavesti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai patvirtinti Programos įgyvendinimo priemonių planą.
3. Nustatyti, kad Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis įgyvendinamos šiuo nutarimu patvirtintos Programos priemonės finansuojamos iš ministerijoms ir įstaigoms, dalyvaujančioms įgyvendinant Programą, patvirtintų bendrųjų asignavimų.
4. Pavesti Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijai koordinuoti šiuo nutarimu patvirtintos Programos įgyvendinimą ir kasmet, iki vasario 15 d., nustatyta tvarka pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei ataskaitą, kaip vykdoma Programa.
5. Pasiūlyti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai, nevyriausybiniams organizacijoms, socialiniams partneriams, savivaldybėms dalyvauti įgyvendinant šiuo nutarimu patvirtintą Programą.

MINISTRAS PIRMININKAS

ANDRIUS KUBILIUS

SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTRAS

DONATAS JANKAUSKAS

VALSTYBINĖ MOTERŲ IR VYRŲ LYGIŲ GALIMYBIŲ 2010–2014 METŲ PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 metų programa (toliau – Programa) parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo (Žin., 1998, Nr. [112-3100](#)) 3 straipsnio 2 punkto nuostatomis, vykdamas gausius Europos Sąjungos ir tarptautinius įsipareigojimus, nustačius, kad moterų ir vyrų lygybės klausimais būtina dirbti visose srityse. Rengiant Programą atsižvelgta į Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2005–2009 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 1042 (Žin., 2005, Nr. [116-4202](#)), įgyvendinimo rezultatus, įvertintus atlikus moterų ir vyrų padėties pokyčių visose srityse išplėstinį lyginamąjį tyrimą ir vertinimą. Tyrimo išvadose konstatuojami teigiami moterų ir vyrų padėties pokyčiai tose srityse, kurias apima Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2005–2009 metų programa, nurodomas rezultatų priemonių tęstinumo ir naujų priemonių poreikis. Rengiant Programą įvertinti nevyriausybinių organizacijų, socialinių partnerių, lyčių studijų centrų siūlymai siekiant nuosekliai ir sistemingai spręsti atitinkamų sričių moterų ir vyrų lygybės problemas, užtikrinti moterų ir vyrų padėties skirtumų mažinimą.

2. Programa parengta atsižvelgiant į:

2.1. 2009 m. kovo 1 d. Europos Komisijos komunikatą Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Moterų ir vyrų lygybės gairės 2006–2010“, KOM (2006) 92 galutinis (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 5 skyrius, 5 tomas, p. 15);

2.2. Europos Sąjungos reglamentus, direktyvas ir sprendimus moterų ir vyrų lygybės klausimais;

2.3. Europos lyčių lygybės paktą, patvirtintą Europos Sąjungos Tarybos 2006 m. kovo 24 dieną¹;

2.4. Jungtinių Tautų konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (toliau – Konvencija) (Žin., 1996, Nr. [21-549](#)), ratifikuotą Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. rugsėjo 10 d. nutarimu Nr. I-1035 „Dėl Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo ratifikavimo“ (Žin., 1995, Nr. [76-1764](#));

2.5. Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto (toliau – Komitetas) baigiamąsias rekomendacijas Lietuvos Respublikos Vyriausybei, kaip įgyvendinti Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims nuostatas. Valstybių narių ataskaitų svarstymas (Lietuva. Trečioji ir ketvirtoji periodinės ataskaitos, Niujorkas, 2008 m. birželio 30 – liepos 8 d.)²;

2.6. Pekino deklaraciją ir Pekino veiksmų platformą, priimtą IV pasaulinėje moterų konferencijoje (Pekinas, 1995 m. rugsėjo 4–15 d.)³;

2.7. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijas Europos Tarybos valstybėms narėms;

¹ http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/89013.pdf

² <http://www.socmin.lt/index.php?-1191824460>

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/CEDAW.C.LTU.CO.4.pdf>

³ <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>

2.8. Šiaurės ir Baltijos valstybių bendradarbiavimo lyčių lygybės srityje 2009–2011 metų programą, kuriai pritarta Šiaurės ir Baltijos valstybių lyčių lygybės ministrų susitikime, vykusiame 2008 m. gegužės 26–27 d. Saremoje (Estija);

2.9. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos veiklos 2008 metų ataskaitą⁴;

2.10. nevyriausybinių organizacijų konferencijų, seminarų pasiūlymus ir rekomendacijas.

Programos tikslai ir uždaviniai

3. Programos tikslai:

3.1. užtikrinti, kad nuosekliai, kompleksiškai ir sistemingai visose srityse būtų įgyvendinamos Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo nuostatos;

3.2. įgyvendinti Europos Sąjungos ir tarptautinius įsipareigojimus moterų ir vyrų lygybės srityje.

4. Programos uždaviniai:

4.1. Užimtumo srityje:

4.1.1. gerinti moterų ir vyrų, grįžtančių į darbo rinką po vaiko priežiūros atostogų, taip pat vyresnio amžiaus moterų reintegracijos į darbo rinką ir išlikimo darbo rinkoje galimybes;

4.1.2. didinti moterų, ypač kaimo moterų, galimybes imtis verslo ir jį plėtoti, skatinti kaimo gyventojų, moterų ir vyrų, ekonominį aktyvumą;

4.1.3. sudaryti palankesnes sąlygas kaimo gyventojams, moterims ir vyrams, tobulinti profesinius įgūdžius;

4.1.4. gerinti sąlygas moterims ir vyrams derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus: skatinti šeimai palankių darboviečių plėtrą, moterų ir vyrų dialogą, pagarba ir supratimu grįstus tarpusavio santykius;

4.1.5. siekti mažinti moterų ir vyrų atlyginimų skirtumą, skatinti vienodą požiūrį į moteris ir vyrus darbo rinkoje, vienodą pripažinimą ir vertinimą, mažinti darbo rinkos sektorinę ir profesinę atskirtį pagal lytį;

4.1.6. integruoti moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo darbo rinkoje klausimus į socialinę partnerystę ir socialinį dialogą.

4.2. Švietimo ir mokslo srityje:

4.2.1. užtikrinti moterų ir vyrų lygių galimybių principo taikymo stebėseną švietimo ir mokslo įstaigose;

4.2.2. skatinti moteris siekti aukščiausių mokslo laipsnių; skatinti vyrus įgyti aukštąjį išsilavinimą.

4.3. Sveikatos apsaugos srityje:

4.3.1. skatinti spręsti specifines moterų ir vyrų sveikatos problemas;

4.3.2. užtikrinti nuolatinį visuomenės švietimą ir informavimą apie sveikatą stiprinančio elgesio įtaką gyvenimo trukmei ir sveikatą žalojančio elgesio pasekmes, siekiant mažinti moterų ir vyrų vidutinės gyvenimo trukmės skirtumą;

4.3.3. užtikrinti gimdos kaklelio, krūties, prostatos vėžio patikros galimybę ir informacijos apie tokią patikrą teikimą;

4.3.4. mažinti sergamumą širdies ir kraujagyslių ligomis, pacientų neįgalumą ir mirtingumą dėl šių ligų.

4.4. Aplinkosaugos srityje:

4.4.1. integruoti moterų ir vyrų lygybės klausimus į valstybės institucijų įgyvendinamus aplinkosaugos projektus, sudaryti vienodas galimybes pasinaudoti projektų rezultatais;

4.4.2. skatinti nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą, integruojant moterų ir vyrų lygybės klausimus į aplinkosaugos projektus.

4.5. Krašto apsaugos srityje:

⁴ <http://www.lygybe.lt/?pageid=7>

4.5.1. nustatyti veiksniai, kurie lemia skirtingą moterų ir vyrų padėtį krašto apsaugos sistemoje, siekti mažinti moterų ir vyrų padėties tarnyboje skirtumus;

4.5.2. tobulinti Krašto apsaugos ministerijos, įstaigų prie šios ministerijos ir kitų krašto apsaugos sistemos įstaigų valstybės tarnautojų, karių ir darbuotojų kvalifikaciją moterų ir vyrų padėties visuomenėje ir lyčių lygybės klausimais.

4.6. Europos Sąjungos ir tarptautinio bendradarbiavimo srityje:

4.6.1. užtikrinti Europos Sąjungos ir tarptautinių įsipareigojimų vykdymą moterų ir vyrų lygybės klausimais;

4.6.2. plėtoti bendradarbiavimą su Europos lyčių lygybės institutu;

4.6.3. skleisti tarptautiniu mastu Lietuvos patirtį, kaip užtikrinti moterų ir vyrų lygias galimybes.

4.7. Sprendimų priėmimo srityje:

4.7.1. siekti, kad priimant ekonominius ir politinius sprendimus būtų lygiai atstovaujami moterų ir vyrų interesai;

4.7.2. skatinti moteris ir vyrus, ypač kaimo gyventojus, aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime per vietos iniciatyvas, bendruomeninius projektus ir aktyvią partnerystę priimant bendruomenėms svarbius sprendimus, bendradarbiaujant su verslo ir savivaldybių atstovais.

4.8. Moterų ir vyrų lygių galimybių įgyvendinimo mechanizmų ir metodų plėtros srityje:

4.8.1. skatinti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, švietimo ir mokslo įstaigų, nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą, užtikrinantį lygiavertį požiūrį į moteris ir vyrus ir vienodas jų galimybes;

4.8.2. skatinti savivaldybes imtis veiksmų, užtikrinančių lygias moterų ir vyrų galimybes;

4.8.3. tobulinti valstybės institucijų ir įstaigų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, kvalifikaciją moterų ir vyrų lygių galimybių klausimais;

4.8.4. skleisti informaciją, padedančią užkirsti kelią moterų ir vyrų lygių teisių pažeidimams, ir stiprinti gebėjimus spręsti moterų ir vyrų lygybės klausimus;

4.8.5. užtikrinti moterų ir vyrų padėties pokyčių sistemingą lyginamąjį vertinimą;

4.8.6. kaupti duomenų bazėje statistinius duomenis apie gyventojus pagal lytį;

4.8.7. rengti geros kokybės statistinę informaciją, reikalingą pagrįstai moterų ir vyrų padėties skirtumų analizei, sprendimams priimti, ir aprūpinti ja vartotojus; skatinti diskusijas šia tema, tobulinti statistinės informacijos pagal lytį teikimą vartotojams.

Programos įgyvendinimo vertinimo kriterijai

5. Programos įgyvendinimo veiksmingumui įvertinti nustatomi šie kriterijai:

5.1. Kiekybės kriterijai:

5.1.1. surengtų seminarų, mokymų, kitų renginių skaičius;

5.1.2. asmenų, kurie tobulino kvalifikaciją seminaruose, mokymuose, kituose renginiuose, skaičius;

5.1.3. asmenų, pasinaudojusių seminaruose, mokymuose, kituose renginiuose suteiktomis žiniomis, skaičius;

5.1.4. asmenų, kuriems suteikta informacija, skaičius.

5.2. Kokybės kriterijai:

5.2.1. moterų ir vyrų padėties Programos taikymo srityse pokyčiai iki Programos įgyvendinimo ir po jo, vertinami atliekant išplėstinį lyginamąjį tyrimą;

5.2.2. valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimo su nevyriausybinių organizacijomis veiksmingumas, vertinamas pagal nevyriausybinių organizacijų, dalyvaujančių įgyvendinant Programos priemones, skaičių.

Programos finansavimas

6. Programos įgyvendinimo priemonės finansuojamos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis iš ministerijoms ir įstaigoms, dalyvaujančioms įgyvendinant Programą, patvirtintų bendrųjų asignavimų ir kitų finansavimo šaltinių, Europos Sąjungos paramos lėšų. Tam gali būti skiriama ir kitų lėšų, gautų Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka. Preliminarus Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų poreikis Programos priemonėms įgyvendinti penkeriems metams (2010–2014 metams) – 929 tūkst. litų, iš jų: 2010 metais – 53 tūkst. litų, 2011 metais – 184 tūkst. litų, 2012 metais – 239 tūkst. litų, 2013 metais – 216 tūkst. litų, 2014 metais – 236 tūkst. litų.

Programos įgyvendinimas

7. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 3 straipsnio 2 punktu, nustatančiu visų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigą visose srityse rengti ir įgyvendinti programas ir priemones, skirtas moterų ir vyrų lygioms galimybėms užtikrinti, Programos uždaviniai apima visų ministerijų kompetencijos sritis, todėl priemonės Programai įgyvendinti vykdys visos ministerijos.

8. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 3 straipsnio 3 punktu, įpareigojančiu remti nevyriausybinės organizacijas, kurios padeda įgyvendinti moterų ir vyrų lygias galimybes, Programos tikslai ir uždaviniai bus įgyvendinami bendradarbiaujant su nevyriausybinių organizacijomis, universitetais, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, socialiniais partneriais.

9. Programos įgyvendinimą koordinuoja Moterų ir vyrų lygių galimybių komisija (toliau šiame punkte – komisija), sudaryta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. kovo 7 d. nutarimu Nr. 266 (Žin., 2000, Nr. [22-564](#)). Komisijos nariai kasmet, iki sausio 15 dienos, parengia ir pateikia Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ataskaitas, kaip įgyvendinama Programa. Apibendrintą Programos įgyvendinimo ataskaitą, vadovaudamiesi komisijos nuostatais, parengia Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai atstovaujantys komisijos nariai. Ataskaita svarstoma komisijos posėdyje ir, kai komisija jai pritaria, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija iki kiekvienų metų vasario 15 dienos pateikia ją Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Kiekviena Programą vykdanči institucija ar įstaiga informuoja visuomenę, o prireikus – kitas institucijas apie Programos įgyvendinimą pagal kompetenciją. Bendras Programos įgyvendinimo rezultatų poveikio išplėstinis lyginamasis vertinimas atliekamas baigus įgyvendinti Programą – 2014 metais.

10. Programoje nustatomos tik specifinės kitose programose nenumatytos priemonės, tačiau Programos įgyvendinimas derinamas su kitomis programomis, prisidedančiomis prie Programos tikslų ir uždavinių siekio ir nustatytų problemų sprendimo:

10.1. Nacionaline Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 1 d. nutarimu Nr. 1047 (Žin., 2008, Nr. [124-4718](#));

10.2. Nacionaline demografinės (gyventojų) politikos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1350 (Žin., 2004, Nr. [159-5795](#));

10.3. Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija, patvirtinta Europos Komisijos 2007 m. balandžio 26 d., ir Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, patvirtinta Europos Komisijos 2007 m. rugsėjo 24 dieną;

10.4. Socialinio dialogo Lietuvoje stiprinimo 2007–2011 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. 729 (Žin., 2007, Nr. [80-3246](#));

10.5. Nacionaline darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 16 d. nutarimu Nr. 1247 „Dėl Lietuvos Respublikos

Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimo Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2009, Nr. [121-5215](#));

10.6. specifinėms moterų ir vyrų lygybės problemoms spręsti yra skirtos atskiros programos: Valstybinė smurto prieš moteris mažinimo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1330 (Žin., 2006, Nr. [144-5474](#)), Valstybinės smurto prieš moteris mažinimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2010-2012 metų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu Nr. 853 (Žin., 2009, Nr. [101-4216](#)), Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2009–2012 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 1104 (Žin., 2009, Nr. [112-4761](#)), ir kitos programos, kurios tiesiogiai ir netiesiogiai prisideda prie moterų ir vyrų padėties skirtumų mažinimo.

II. MOTERŲ IR VYRŲ LYGIŲ GALIMYBIŲ UŽTIKRINIMAS

Užimtumas

Esama būklė

Užimtumas ir nedarbas

11. Užimtumo srityje vykstantys ekonominio sunkmečio nulemti pokyčiai skirtingai veikia moterų ir vyrų padėtį darbo rinkoje. Šiuo sudėtingu laikotarpiu siekiama išlaikyti darbo vietas, kad ekonominis nuosmukis dar labiau nepadidintų moterų ir vyrų atskirties darbo rinkoje.

12. Ekonominio sunkmečio nulemti pokyčiai didesnę neigiamą poveikį turėjo vyrų užimtumo lygiui. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Statistikos departamentas) duomenimis, 2009 metais moterų metinis užimtumo lygis (60,7 procento) viršijo vyrų užimtumo lygį (59,5 procento), nors 2008 metais metinis moterų užimtumo lygis (61,8 procento) buvo žemesnis nei vyrų (67,1 procento). Vyrų užimtumo lygis buvo 5,7 procento žemesnis nei vidutinis vyrų užimtumo lygis Europos Sąjungoje, o moterų – 2,7 procento aukštesnis nei vidutinis moterų užimtumo lygis Europos Sąjungoje. 2008 metais vyresnio amžiaus (55–64 metų) moterų metinis užimtumo lygis buvo 47,7 procento, vyrų – 60,2 procento. Skirtumas sudarė 12,5 procento ir buvo mažesnis nei vidutinis užimtumo lygio skirtumas Europos Sąjungoje – 18,1 procento.

13. Statistikos departamento duomenimis, 2009 metų III ketvirtį moterų nedarbo lygis (10,3 procento) tapo dar žemesnis nei vyrų (17,3 procento). Atitinkamai 2008 metais vyrų metinis nedarbo lygis sudarė 6 procentus, o moterų – 5,6 procento. Europos Sąjungoje moterų nedarbo lygis dažniausiai yra aukštesnis už vyrų nedarbo lygį. Europos Sąjungoje 2008 metais vidutinis moterų nedarbo lygis siekė 7,5 procento, o vyrų – 6,6 procento.

14. Europos Komisijos ataskaitoje „Moterų ir vyrų lygybė 2010“⁵ pateiktais duomenimis, pagal moterų ir vyrų užimtumo lygio skirtumą Lietuva išliko trečioje vietoje Europos Sąjungoje. Pagal pagyvenusių moterų užimtumo lygį Lietuva užėmė septintą vietą, o pagal moterų, auginančių vaikus iki 12 metų, užimtumo lygį – penktą vietą Europos Sąjungoje.

15. Moterų informacijos centro atlikto moterų ir vyrų padėties pokyčių visose srityse išplėstinio lyginamojo tyrimo ir vertinimo duomenimis, moterų ir vyrų padėtis darbo rinkoje išlieka skirtinga. Tyrimo duomenimis, 2009 metais net 52 procentai apklaustų vyrų ir tik 16 procentų moterų manė, kad teiginys, jog trūkstant darbo vietų darbu pirmiausia turi būti aprūpinami vyrai, yra teisingas. Daugėja nėščių moterų, moterų, auginančių vaikus, skundų lygių galimybių kontrolieriui dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos darbe, todėl

⁵ http://ec.europa.eu/employment_social/publications/booklets/equality/pdf/eul1450_090330_bas_en.pdf

priimtas ir nuo 2009 m. liepos 23 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos darbo kodekso 179 straipsnio ir priedo papildymo įstatymas (Žin., 2009, Nr. [87-3664](#)), kuriuo sustiprinta motinystės apsauga. Moterims, grįžtančioms į darbą po nėštumo ir gimdymo atostogų, suteikiama ne tik anksčiau turėta darbo vieta anksčiau turėtomis sąlygomis, bet ir visos geresnės darbo sąlygos (įskaitant darbo užmokestį), į kurias jos būtų turėjusios teisę, kol nedirbo. 2010 metų I ketvirtį numatyta parengti Lietuvos Respublikos darbo kodekso pakeitimo įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų pakeitimo projektus, kuriuose būtų numatytos nuostatos dėl didesnio darbo santykių lankstumo, taip užtikrinant geresnes užimtumo galimybes šeimos įsipareigojimų turinčioms moterims ir vyrams.

16. Komitetas, apsvaustęs Lietuvos trečiąjį ir ketvirtąjį pranešimus apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, palankiai įvertino aukštą moterų užimtumo lygį ir dalyvavimą darbo rinkoje, žemą nedarbo lygį, tačiau išreiškė susirūpinimą vertikaliojo ir horizontaliojo pasiskirstymo pagal lytį darbo rinkoje ir pasiūlė laikyti *de facto* moterų ir vyrų lygybę darbo rinkoje prioritetine sritimi, imtis priemonių atskirčiai darbo rinkoje mažinti, apsvaustyti galimybę parengti Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pakeitimo įstatymą: nustatyti privalomus moterų ir vyrų lygybės planus tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus darbovietėse.

Kaimo moterų užimtumas

17. Statistikos departamento duomenimis, tiek mieste, tiek kaime gyvenančių moterų darbo jėgos aktyvumo lygis, palyginti su mieste ir kaime gyvenančių vyrų darbo jėgos aktyvumo lygiu, išlieka mažesnis. 2008 metais moterų darbo jėgos aktyvumo rodiklis buvo 65,5 procento, o vyrų – 71,4 procento. 2008 metais mieste gyvenančių vyrų nedarbo lygis siekė 6 procentus, o kaime gyvenančių – 6,1 procento. Moterų, gyvenančių mieste, nedarbo lygis – 5,5 procento, o moterų, gyvenančių kaime, – 6 procentai. 2009 metų II ketvirtį mieste gyvenančių vyrų nedarbas išaugo iki 15,1 procento, o kaime gyvenančių – iki 20,1 procento. Kaime gyvenančių moterų nedarbas taip pat didėjo, tik lėčiau; 2009 metų II ketvirtį jis buvo 13,9 procento, arba 6,2 procentinio punkto, mažesnis nei vyrų. Mieste ir kaime gyvenančių moterų užimtumo lygis, palyginti su mieste ir kaime gyvenančių vyrų, yra žemesnis. 2008 metais mieste gyvenančių vyrų užimtumas buvo 69,7 procento, moterų – 66,2 procento, kaime gyvenančių vyrų – 61,8 procento, moterų – tik 51 procentas. Tačiau 2009 metų II ketvirtį pablogėjus valstybės ekonominei padėčiai, sumažėjo visų kaimo gyventojų užimtumo lygio rodikliai: 2009 metų II ketvirtį mieste gyvenančių ir dirbančių vyrų užimtumo rodiklis sumažėjo iki 63,8 procento, o kaime – net iki 53,3 procento. Mieste gyvenančių moterų užimtumo rodiklis sumažėjo ne taip akivaizdžiai – iki 64,8 procento, o kaime gyvenančių moterų – iki 49,7 procento. Kaime gyvenančių moterų užimtumo rodiklis nekito taip smarkiai kaip kaimo vietovėse gyvenančių ir dirbančių vyrų, bet išliko mažiausias.

18. Statistikos departamento duomenimis, 2008 metais kaime dirbo 418,3 tūkst., arba 28 procentai, visų šalies darbuotojų. Moterys sudarė 43 procentus, o vyrai – 57 procentus visų kaimo darbuotojų. 2008 metais, kaip ir ankstesniais laikotarpiais, daugiausia kaimo moterų dirbo žemės ūkyje (21 procentas), didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje (18 procentų), švietimo įstaigose (16 procentų), sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos įstaigose (9 procentai). Daugiausia kaimo vyrų dirbo žemės ūkyje (26 procentai), apdirbamosios gamybos ir statybų sektoriuose (po 17 procentų), prekyboje (11 procentų). Mažėjant darbo jėgos poreikiui žemės ūkio sektoriuje, kiekvienais metais kaimo gyventojų, kurie verčiasi žemės ūkio veikla, taip pat mažėja. 2004 metais žemės ūkyje ir miškininkystėje dirbo 226 tūkst., arba 16 procentų, visų darbuotojų, o 2008 metais jų skaičius sumažėjo iki 117 tūkst. ir šia veikla vertėsi tik apie 8 procentai visų darbuotojų. Trūkstant perkvalifikavimo programų, kaimo vietovėse vyraujant daugiau techninio pobūdžio darbų, moterims sunkiau rasti alternatyvių veiklos sričių, palyginti su mieste gyvenančiomis moterimis, nes daugeliu

atvejų darbo vietų kaimo vietovėse pasiūla mažesnė ir dėl mažesnio pajamų ir vartojimo rodiklio.

19. Statistikos departamento duomenimis, 2008 metais iš viso formalų išsilavinimą įgijo 929,2 tūkst. kaimo gyventojų. Kaime gyvenančių moterų išsilavinimas, palyginti su kaime gyvenančių vyrų, skiriasi labai nedaug (moterų – 483,5 tūkst., vyrų – 445,6 tūkst.). Kaime gyvenantys vyrai dažniau yra įgiję vidurinį ar vidurinį ir pagrindinį išsilavinimą bei profesinę kvalifikaciją (moterų – 222,3 tūkst., vyrų – 247,7 tūkst.), o kaime gyvenančios moterys dažniau yra įgijusios aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą (moterų – 63,9 tūkst., vyrų – 44,9 tūkst.). Nepaisant to, kaime gyvenančios moterys, įgijusios aukštąjį išsilavinimą, turi šiek tiek mažiau galimybių susirasti darbą, palyginti su specialią profesinę kvalifikaciją įgijusiais vyrais, nes kaimo vietovėse specifiškai vyrauja daugiau profesinio, techninio, specializuoto išmanymo ir žinių reikalaujantys darbai. Dėl to darbingo amžiaus moterys vis dažniau pasirenka darbą ir gyvenimą didžiuosiuose miestuose ar net už Lietuvos Respublikos ribų.

20. Komitetas, apsvaustęs Lietuvos trečiąją ir ketvirtąją pranešimus apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, pažymėjo priemones, kurių turi būti imtasi kaimo moterų padėčiai gerinti. Kai kurios iš šių priemonių yra įtvirtintos Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programoje, patvirtintoje 2007 m. spalio 19 d. Europos Komisijos sprendimu Nr. C(2007)5076. Buvo išreikštas susirūpinimas, kad kaimo moterų padėtis ir jų gyvenimo kokybė daugeliu atvejų yra prastesnė nei moterų, gyvenančių mieste, – nepakankamos kaimo moterų galimybės sužinoti apie teises priemones ir naudotis jomis, vis dar juntama teisinio raštingumo stoka. Komitetas pasiūlė skatinti daugiau iniciatyvų, susijusių su programų, skirtų mokymuisi visą gyvenimą, organizavimu, moterų užimtumo centrų kaimo vietovėse steigimu, programų, skirtų kaimo moterų ekonominei nepriklausomybei užtikrinti, rengimu, galimybių dalyvauti politiniame gyvenime priimant bendruomenei svarbius sprendimus užtikrinimu. Tai turėtų padėti aktyviau įtraukti kaimo moteris į darbo rinką.

Moterų verslumo skatinimas

21. 2009 metų balandžio–gegužės mėnesiais Statistikos departamento atlikto smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygų tyrimo rezultatai parodė, kad, nepaisant didėjančio moterų užimtumo ir vaidmens šalies ekonomikoje, moterys dar nepakankamai įsitraukė į privatų verslą. Lyginant 2009 ir 2008 metų smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygų tyrimų duomenis, matyti, kad Lietuvoje moterys verslininkės sudaro tik trečdali visų verslininkų, atitinkamai 28 procentus 2008 metais ir 28,7 procento 2009 metais, o tai 0,7 procentinio punkto daugiau, palyginti su 2008 metais. Minėtų tyrimų rezultatai parodė įvairias to pagausėjimo priežastis. Ypač svarbi šeimos ir darbo išipareigojimų derinimo problema, o moterų verslininkių skaičius nuolat kinta. Moterų verslininkių pagausėjo nuo 25,8 procento 2006 metais iki 31,3 procento 2007 metais, o 2008 metais, palyginti su 2007 metais, jų sumažėjo 3,3 procento. 2009 metais didžioji dauguma (58,7 procento) moterų verslo vadovių buvo 31–49 metų moterys.

22. 2009 metais smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygų tyrimo rezultatai parodė, kad moterys imasi verslo ir ne tokiose tradicinėse moterims veiklos srityse. Nors statyba ir transportas tradiciškai laikomi beveik išimtinai vyriškais verslais, šiose srityse pamažu daugėja sėkmingai dirbančių moterų verslininkių. 2008 metais statybų srityje moterys verslininkės sudarė 12,3 procento, o 2009 metais – 15,1 procento. Transporto srityje moterys verslininkės 2008 ir 2009 metais sudarė atitinkamai 12,9 procento ir 24,7 procento. Daugiausia moterų verslininkių buvo žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo srityje (2008 metais – 65,6 procento, 2009 metais – 60,9 procento), finansinio tarpininkavimo (2008 metais – 50 procentų, 2009 metais – 50 procentų), apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų (2008 metais – 49,2 procento, 2009 metais – 58,3 procento) ir kitose aptarnavimo srityse (2008 metais – 40,7 procento, 2009 metais – 30 procentų). Minėto tyrimo duomenimis, 2009 metais, palyginti su 2008 metais, beveik 2 kartus pagausėjo moterų verslininkių

transporto srityse, 23 procentais – statybų, 18 procentų – apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų srityse.

Moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumai

23. Statistikos departamento duomenimis, moterų vidutinis valandinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje (be individualių įmonių) 2008 metais sudarė 12,41 lito; palyginti su 2007 metais, padidėjo 19,7 procento ir buvo 18,2 procento mažesnis negu vyrų. Valstybės sektoriuje moterų vidutinis valandinis bruto darbo užmokestis 2008 metais buvo 13,37 lito; palyginti su 2007 metais, padidėjo 21,5 procento ir buvo 18,2 procento mažesnis negu vyrų. Privačiame sektoriuje moterų vidutinis valandinis bruto darbo užmokestis 2008 metais buvo 11,59 lito; palyginti su 2007 metais, padidėjo 17,9 procento ir buvo 21,4 procento mažesnis negu vyrų.

24. Statistikos departamento duomenimis, moterų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje (be individualių įmonių) 2008 metais sudarė 2 020 litų; palyginti su 2007 metais, padidėjo 20,5 procento ir buvo 19,3 procento mažesnis negu vyrų. Valstybės sektoriuje moterų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2008 metais buvo 2 139,2 lito; palyginti su 2007 metais, padidėjo 22,9 procento ir buvo 20,3 procento mažesnis negu vyrų. Privačiame sektoriuje moterų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2008 metais buvo 1 916 litų; palyginti su 2007 metais, padidėjo 18,2 procento ir buvo 21,5 procento mažesnis negu vyrų. Vyrų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje (be individualių įmonių) 2008 metais sudarė 2 504,6 lito; palyginti su 2007 metais, padidėjo 18,4 procento.

25. Statistikos departamento duomenimis, moterų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje (be individualių įmonių) 2009 metų III ketvirtį sudarė 1 978,5 lito ir, palyginti su 2009 metų II ketvirčiu, sumažėjo 1,7 procento. Valstybės sektoriuje moterų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis sudarė 2 124,8 lito ir, palyginti su 2009 metų II ketvirčiu, sumažėjo 2,3 procento, o privačiame sektoriuje – 1 830,4 lito ir buvo 1,2 procento mažesnis nei 2009 metų II ketvirtį. Moterų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje, palyginti su vyrų, buvo 15,1 procento mažesnis. Moterų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis per metus (2009 metų III ketvirtį, palyginti su 2008 metų III ketvirčiu) sumažėjo: šalies ūkyje – 4,6, valstybės sektoriuje – 3,3, privačiame sektoriuje – 7 procentais.

26. 2009 metų trečiąją ketvirtį daugiausia moterų, palyginti su veiklos darbuotojų skaičiumi, dirbo: žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo (84,6 procento), apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų (79,3 procento), švietimo (78,6 procento) srityje. Moterų darbo užmokestis apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų srityje buvo mažiausias (1 216 litų), žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo srityje jis sudarė 2 012,3 lito, o švietimo – 2 102,5 lito. 2009 metų III ketvirtį, palyginti su 2008 metų III ketvirčiu, moterų vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų srityje sumažėjo 9,9 procento, žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo srityje – 8,5 procento, o švietimo įstaigose padidėjo 6,4 procento. Tradiciškai „vyriškose“ veiklos srityse, pavyzdžiui, statyboje, kasybos ir karjerų eksploatavimo, 2009 metų III ketvirtį dirbo atitinkamai – 86,8 procento vyrų ir 13,2 procento moterų ir 83,4 procento vyrų ir 16,6 procento moterų. Vidutinis mėnesinis vyrų bruto darbo užmokestis šalies ūkyje 2009 metų III ketvirtį statyboje sudarė 1 943 litus, o kasybos ir karjerų eksploatavimo srityje – 2 444,2 lito, o per metus sumažėjo: statyboje – 25,7 procento, kasybos ir karjerų eksploatavimo srityje – 19,3 procento. Statyboje moterų vidutinis mėnesio bruto užmokestis sudarė 1 864,6 lito (4 procentais mažesnis nei vyrų); kasybos ir karjerų eksploatavimo srityje moterys uždirbo 2 312,8 lito (5,4 procento mažiau nei vyrai). Mažiau moterų dirbo srityse, susijusiose su didesne įtampa darbe, greitu darbo ritmu, fizinių jėgų poreikiu.

27. Europos Komisijos ataskaitoje „Moterų ir vyrų lygybė 2010“⁶ pateiktais duomenimis, moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumo rodikliu Lietuva jau atsilieka nuo Europos Sąjungos vidurkio.

28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 1368 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimo Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. [150-6101](#)) nuo 2009 m. sausio 1 d. padidinti mažiau apmokamų darbuotojų tarnybinių atlyginimų koeficientai: kultūros ir meno darbuotojų – vidutiniškai 17 procentų, pedagogų minimalūs ir maksimalūs koeficientai – 10 procentų, socialinį darbą dirbančių asmenų – vidutiniškai 12 procentų. Be to, Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra patvirtinusi ilgalaikes pedagoginių darbuotojų, kultūros ir meno darbuotojų, socialinį darbą dirbančių asmenų, mokslo ir studijų institucijų darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programas:

28.1. Ilgalaikė pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. 193 (Žin., 2008, Nr. [29-1032](#));

28.2. Kultūros ir meno darbuotojų darbo užmokesčio didinimo 2009–2013 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. 401 (Žin., 2008, Nr. [51-1899](#));

28.3. Ilgalaikė socialinį darbą dirbančiųjų darbo užmokesčio didinimo ir socialinių garantijų gerinimo 2008–2012 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. 419 (Žin., 2008, Nr. [53-1968](#));

28.4. Mokslo ir studijų institucijų darbuotojų darbo užmokesčio didinimo 2009–2012 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. 509 (Žin., 2008, Nr. [63-2394](#)).

29. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemones, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189 (Žin., 2009, Nr. [33-1268](#)), rengiamas Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymo projektas (preliminarus įstatymo įsigaliojimo laikas – 2011 metai). Priėmus šį įstatymą, būtų užtikrintos lygios darbo apmokėjimo sąlygos darbuotojams, dirbantiems vienodos kvalifikacijos ir sudėtingumo darbą įstaigose, finansuojamose iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų, Valstybinio socialinio draudimo fondo ir kitų valstybės įsteigtų fondų biudžetų.

Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas

30. Šeima ir darbas – dvi pagrindinės visuomenės gyvenimo vertybės, tačiau dažnas mūsų šalies gyventojas susiduria su profesinio gyvenimo ir šeimos pareigų derinimo problema. Vyrų ir moterų vienodai dalyvauja darbo rinkoje, kurioje vyrauja ilgų darbo valandų, intensyvaus darbo tempo ir griežtų darbo kokybės reikalavimų, naujų technologijų diegimo kultūra. Moterims ir vyrams, turintiems šeimos įsipareigojimų, auginantems vaikus, globojantiems senyvo amžiaus ar neįgalius artimuosius, dažnai iškyla darbo ir šeimos pareigų suderinimo problemų.

31. Europos Komisijos komunikate Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Moterų ir vyrų lygybės gairės 2006–2010“ KOM (2006) 92 kaip viena iš 6 prioritetinių moterų ir vyrų lygybės politikos – esminės Europos Sąjungos vertybės – krypčių nurodoma darbo, šeimos ir asmeninio gyvenimo įsipareigojimų derinimo kryptis.

32. Europos lyčių lygybės paktas visas Europos Sąjungos valstybes nareis įpareigoja nuosekliai laikytis moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo įgyvendinant Lisabonos strategijos tikslus, imtis konkrečių priemonių, sudarančių geresnes galimybes moterims ir

⁶ http://ec.europa.eu/employment_social/publications/booklets/equality/pdf/eul1450_090330_bas_en.pdf

vyrams derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus. Valstybinėje šeimos politikos koncepcijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. X-1569 (Žin., 2008, Nr. [69-2624](#)), šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas nurodomas kaip viena iš esminių socialinių ir ekonominių problemų. Pažymima, kad nepakankamai taikomos lanksčios užimtumo formos, nepakankamos vaikų, neįgaliųjų ar pagyvenusių šeimos narių priežiūros paslaugos riboja galimybes pasirinkti profesinio gyvenimo ir šeimos įsipareigojimų derinimo režimą, kliudo siekti demografinių rezultatų gerėjimo.

33. Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimo problemoms spręsti pasitelkiamos Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos. Vadovaujantis Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija, patvirtinta Europos Komisijos 2007 m. balandžio 26 d., ir Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, patvirtinta Europos Komisijos 2007 m. rugsėjo 24 d., 2009 metų pabaigoje pasirašytos 23 sutartys 54,4 mln. litų sumos dėl projektų įgyvendinimo pagal VP1-1.1-SADM-04-K priemonę „Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas“, finansuojamą iš Europos socialinio fondo lėšų. Projektai bus įgyvendinami iki 2012 metų pabaigos. Vykdam šiuos projektus, 70 procentų lėšų bus skiriama vaikų, neįgaliųjų ir senyvo amžiaus asmenų priežiūros ir socialinės globos paslaugoms teikti, o šeimai palankioms darbovietėms skatinti – 30 procentų lėšų. Tokia veikla sudarys palankias sąlygas darbingo amžiaus ekonomiškai aktyviems asmenims (dirbantiems arba ieškantiems darbo) derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus, skatinti šeimai palankių darboviečių kūrimąsi.

34. Nors atostogomis vaikui prižiūrėti, kol jam sueis treji metai, pagal įstatymus gali naudotis tiek moterys, tiek vyrai, dažniausiai vaikus prižiūri moterys. Neretai moteris, išėjusi atostogų vaikui prižiūrėti, kol jam sueis treji metai, iš dalies praranda profesinę kvalifikaciją, jai reikia papildomų pastangų ir priemonių grįžti į darbo rinką. Siekiant užtikrinti bent vieno iš tėvų dalyvavimą darbo rinkoje tuo metu, kai kitas augina vaiką, pagerinti galimybes derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus, būtina suteikti teisę gauti valstybės paramą vienam iš vaiko tėvų, kurie neįgijo reikiamo socialinio draudimo stažo ir neturi teisės gauti socialinio draudimo išmokų. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2006 metais vaiko priežiūros atostogomis pasinaudojo 2,01 procento, 2007 metais – 2,74 procento, o 2008 metais – 4,56 procento vyrų.

35. Komitetas, apsvarstęs Lietuvos trečiąjį ir ketvirtąjį pranešimus apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, palankiai įvertino moterų dalyvavimo darbo rinkoje galimybes, įskaitant tėvystės atostogų galimybę, lankstesnes vaiko priežiūros atostogų galimybes, lankstesnes darbo laiko organizavimo sąlygas, šeimai palankios politikos skatinimą įmonėse. Komitetas išreiškė susirūpinimą, kad mažai vyrų išeina vaiko priežiūros atostogų, ir pasiūlė viešojo ir privataus sektoriaus įmonėse įgyvendinti šeimai palankią politiką, gausinti šeimai palankių darboviečių. Komitetas pasiūlė ir toliau dėti pastangas siekiant užtikrinti šeimos ir profesinio gyvenimo suderinamumą, skatinti vienodą pareigų pasidalijimą šeimoje, labiau skatinti vyrus išeiti vaiko priežiūros atostogų.

Problemos

36. Skirtingą moterų ir vyrų padėtį užimtumo srityje lemia daugelis veiksnių, svarbiausi iš jų yra šie:

36.1. Išlikęs požiūris, kad moterų ir vyrų vaidmenys darbe ir visuomenėje nėra lygiaverčiai, sunkina moterų ir vyrų lygių galimybių darbo rinkoje užtikrinimą, mažina moterų galimybes įsidarbinti ir išlikti darbo rinkoje, siekti karjeros, didina profesinį ir sektorinį pasiskirstymą darbo rinkoje, lemiantį moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumus. Didėjant nedarbiui, mažėja vyresnio amžiaus moterų galimybės išlaikyti darbo vietą ar įsidarbinti. Tai susiję ne tik su reikiamų įgūdžių, gebėjimų, bet ir su pasitikėjimo savimi, motyvacijos, gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių stoka. Nešališką požiūrį į moteris ir vyrus, skatinantį lygias moterų ir vyrų galimybes daugelyje sričių, o pirmiausia – darbo rinkoje ir priimant sprendimus, ugdo mokymai, švietimas ir informavimas.

36.2. Svarbus moterų užimtumo didinimo veiksnys – dalyvavimas versle. Moteris, siekianti imtis verslo ir jį plėtoti, susiduria su specifinėmis kliūtimis: moterys dažniausiai yra atsakingos už vaikų priežiūrą ir ugdymą, joms trūksta motyvacijos, pasitikėjimo savimi, verslumo įgūdžių, informacijos.

36.3. Užimtų kaimo moterų veiklos sričių įvairovė kur kas mažesnė, palyginti su užimtų vyrų ar mieste gyvenančių moterų vykdoma veikla, – privataus verslo sektoriuje kaimo moterys dalyvauja pasyviau nei miesto gyventojos. Taip pat nėra pakankamai kaimo gyventojų perkvalifikavimui skirtų iniciatyvų ir (arba) gebėjimų ugdymo programų, darbo jėgos perorientavimo priemonių arba tiesiog užsiėmimų ar programų, kurios paskatintų kaimo gyventojus, ypač moteris ilgalaikes bedarbes, imtis naujos veiklos ar šeimos verslo.

36.4. Nepakankamos galimybės derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus riboja galimybes vaikus auginančioms moterims įsidarbinti, išlaikyti darbo vietą ir siekti paaukštinimo. Moterys, auginančios vaikus, patiria sunkumų tiek įsidarbindamos, tiek siekdamos išlikti darbo rinkoje. Nepakankamos galimybės vyrams derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus lemia mažesnę vyrų dalyvavimą šeimos gyvenime, o tai savo ruožtu daro neigiamą įtaką jų gyvenimo kokybei ir trukmei.

36.5. Moterys dažniau diskriminuojamos dėl lyties darbo rinkoje, pastebima, kad daugėja nėščių moterų skundų lygių galimybių kontrolieriui dėl galimos diskriminacijos darbe.

Švietimas ir mokslas

Esama būklė

37. Lietuvos švietimo sistema pagrįsta šiomis vertybėmis: asmens neprilygstamos vertės ir orumo, artimo meilės, prigimtinių žmonių lygybės, žmogaus laisvių ir teisių, tolerancijos, demokratinės visuomenės santykių teigimu. Vienas iš pagrindinių švietimo siekių – plėtoti tęstinę, mokymąsi visą gyvenimą laiduojančią, prieinamą ir socialiai teisingą švietimo sistemą.

38. Nuo 2004 metų pastebima besimokančių asmenų mažėjimo tendencija. Visuose švietimo lygmenyse 2008–2009 mokslo metų pradžioje mokėsi 808 552 asmenys, iš jų – 414 113 moterų ir 394 439 vyrai. 2008–2009 mokslo metais, palyginti su 2003–2004 mokslo metais, besimokančių merginų santykis, padidėjęs 0,3 procento, sudarė 51,2 procento visų besimokančių asmenų. Berniukų šiek tiek daugiau buvo ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenyse, tačiau įgyti aukštąjį išsilavinimą ir studijuoti doktorantūroje siekė daugiau merginų.

39. Profesinėse mokyklose daugiau merginų nei vaikų rinkosi socialinio slaugytojo ir auklės, plaukų ir grožio priežiūros paslaugų mokymo programas (97 procentai merginų), viešbučių, restoranų ir viešojo maitinimo mokymo programas (77 procentai merginų). Vyrai dažniau rinkosi inžinerines profesijas (97 procentai), architektūrą ir statybą (96 procentai) bei transporto paslaugų mokymo programas (97 procentai).

40. Merginos sėkmingai studijavo visose studijų pakopose: jos sudarė 59 procentus studentų, siekiančių bakalauro diplomo, 64 procentus – magistro kvalifikacinio laipsnio, 58 procentus – daktaro mokslo laipsnio.

41. Švietimo sistemos veiksmingumą, prieinamumą bei moterų ir vyrų lygių galimybių švietimo srityje užtikrinimą įrodo tolygus asmenų pasiskirstymas įvairiuose ugdymosi ir mokslo lygmenyse. 2008 metais ikimokyklinio ugdymo lygmenyje mergaitės sudarė 48,5 procento, pradinio ugdymo – 48 procentus, pagrindinio ugdymo – 48,1 procento, vidurinio ugdymo – 49,8 procento, aukštojo mokslo studijų – 59,3 procento, o doktorantūros studijų – 58,5 procento.

42. 2008–2009 metų pradžioje 87 procentai bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų buvo moterys. Kolegijose ir profesinio mokymo įstaigose jos sudarė 68 procentus pedagoginio personalo, tačiau universitetuose 51 procentą dėstytojų sudarė vyrai.

43. Nuo 2000 metų nuosekliai didėjanti moterų, besimokančių doktorantūros studijų lygmenyje, dalis rodo gerėjančias sąlygas moterims siekti daktaro mokslo laipsnio. Statistikos departamento duomenimis, Lietuvoje 2008 metais buvo 5 980 mokslininkų, kurių 43 procentus sudarė moterys.

44. Europos Sąjungoje pagal moterų ir vyrų mokslininkų santykį Lietuva yra viena iš pirmaujančių valstybių, tačiau pagal rodiklius, atspindinčius moterų mokslininkų, einančių aukštas mokslines ir vadovaujančias pareigas, padėtį, – viena paskutinių. Lietuvoje tarp asmenų, turinčių habilituoto daktaro laipsnį, moterys sudarė 19,1 procento, o tarp turinčių profesoriaus vardą – 15,1 procento. Lietuvoje yra 22 universitetai ir 35 mokslo institutai, tačiau 2008 metais tik 3 moterys ėjo instituto direktoriaus pareigas. 2008 metais Lietuvoje technologijos mokslų srityje moterų mokslininkų buvo 24,5 procento, fizinių mokslų srityje – 32,1 procento. Daugiausia moterų mokslininkų buvo medicinos mokslų srityje – 58,2 procento, gamtos ir socialinių mokslų srityje – po 56,1 procento.

45. Siekdamas gerinti padėtį, švietimo ir mokslo ministras 2008 m. birželio 2 d. įsakymu Nr. ISAK-1600 (Žin., 2008, Nr. [67-2537](#)) patvirtino Moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo moksle strategiją, kuria siekiama sukurti tvirtą ir realų pagrindą lyčių lygybei moksle užtikrinti. Strategijoje numatytoms priemonėms įgyvendinti vykdomas projektas „Lyčių lygybės moksle stiprinimas“, finansuojamas iš Europos Sąjungos 2007–2013 metų struktūrinės paramos lėšų pagal Tyrėjų karjeros programos, patvirtintos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymu Nr. ISAK-2335 (Žin., 2008, Nr. [7-261](#)), Žinių apie MTEP sklaidą paprogramę.

46. Komitetas, apsvaustęs Lietuvos trečiąjį ir ketvirtąjį pranešimus apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, palankiai įvertino aukštą moterų išsilavinimą. Komitetas išreiškė susirūpinimą dėl nelygiavertės požiūrio į moteris ir vyrus vadovėliuose ir švietimo medžiagoje, darančio įtaką moterų išsilavinimo pasirinkimams. Komitetas pasiūlė stiprinti švietimą ir mokymą moterų ir vyrų lygių galimybių klausimais mokymo ir konsultavimo personalui visų lygių švietimo įstaigose, persvarstyti vadovėlius ir švietimo medžiagą. Be to, Komitetas pasiūlė įgyvendinti priemones, skirtas moterų dėstytojų skaičiui akademinėje bendruomenėje padidinti.

Problemos

47. Aukštosiose mokyklose mokosi daugiau merginų, tačiau jos dažniau renkasi tradiciškai moteriškų sričių studijas, todėl baigusios studijas jos eina ne tokias perspektyvias karjeros ir pajamų požiūriu pareigas.

48. Neproporcingai mažas moterų mokslininkų, einančių aukščiausias mokslines ir vadovaujančias pareigas, skaičius.

49. Nepakankama pedagogų, švietimo specialistų kompetencija moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo srityje.

Sprendimų priėmimas

Esama būklė

50. Demokratinėje visuomenėje priimant sprendimus privalo dalyvauti visi gyventojai – tiek moterys, tiek vyrai, ir abiejų lyčių interesams turi būti vienodai atstovaujama. Aktyvus moterų ir vyrų dalyvavimas formuojant politiką padeda politikos sprendimuose geriau atspindėti visuomenės poreikių įvairovę. Dalyvavimas politiniame, ekonominiame, visuomenės ir valstybės gyvenime – ne tik moterų ir vyrų tikslų ir interesų įgyvendinimo

priemonė, bet ir moterų ir vyrų lygybės ir nediskriminavimo dėl lyties principo įgyvendinimo rodiklis.

51. Moterys vis aktyviau dalyvauja politinėje veikloje. 2009 m. gegužės 17 d. įvyko Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai. Tarp septynių kandidatų į Lietuvos Respublikos Prezidento postą buvo dvi moterys. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimus pirmą kartą šalies istorijoje laimėjo moteris. 2009 m. birželio 7 d. vykusiuose rinkimuose į Europos Parlamentą iš 12 vietų, Lietuvai skirtų Europos Parlamente, 3 vietas laimėjo moterys. Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėja iš Lietuvos Respublikos taip pat paskirta moteris.

52. Į 2008–2012 metų Lietuvos Respublikos Seimą buvo išrinktos 26 moterys (18,44 procento) ir 115 vyrų (81,56 procento). 2009 metais pirmą kartą į Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko pareigas išrinkta moteris, Lietuvos Respublikos Seimo Audito komiteto pirmininko pareigas taip pat eina moteris. Tačiau sumažėjo moterų, vadovaujančių Lietuvos Respublikos Seimo komisijoms, – iš 10 komisijų pirmininkų tik 2 moterys.

53. 2007 metų savivaldybių rinkimuose iš 1 504 išrinktų tarybų narių 337, arba 22 procentai, yra moterys. Kai kurių savivaldybių tarybose moterys sudaro iki 40 procentų tarybų narių. Merais išrinktos 5 moterys (12 procentų).

54. Valstybės tarnybos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2008 metų duomenimis, moterys sudaro 74 procentus valstybės tarnautojų, išskyrus statutinius valstybės tarnautojus, ir 60 procentų politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojų. Tačiau apie 70 procentų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų vadovų sudaro vyrai.

55. Komitetas, apsvaustęs Lietuvos trečiąją ir ketvirtąją pranešimus apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, palankiai įvertino tai, kad Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas nustato, jog specialiosios laikinosios priemonės nėra laikytinos diskriminacinėmis. Komitetas išreiškė susirūpinimą dėl nepakankamo specialiųjų laikinųjų priemonių taikymo ir jų veiksmingumo, kad būtų greičiau pasiekta *de facto* moterų ir vyrų lygybė politiniame ir visuomeniniame gyvenime bei kitose srityse. Komitetas pasiūlė užtikrinti veiksmingą tokių priemonių taikymą ir rengti mokymus apie laikinąsias specialiąsias priemones ir jų svarbą siekiant palengvinti jų taikymą visais lygmenimis.

Problemos

56. Moterys dar mažai dalyvauja priimant ekonominius ir politinius sprendimus.

57. Nepakankamas kaimo moterų ir vyrų visuomeninis aktyvumas, dalyvavimas priimant bendruomenėms svarbius sprendimus.

Europos Sąjungos ir tarptautinių įsipareigojimų vykdymas

Esama būklė

58. Teigiama Lietuvos patirtis užtikrinant *de jure* moterų ir vyrų lygias teises, Lietuvos įstatymų atitiktis Europos Sąjungos *acquis*, kitiems tarptautiniams teisės aktams, programos, projektai, priemonės moterų ir vyrų lygybei *de facto* įvairiose srityse užtikrinti, specifinėms moterų ir vyrų problemoms spręsti palankiai vertinami tarptautiniu mastu.

59. Pasaulio ekonomikos forumo⁷ 2006 metų pabaigoje paskelbtame lyčių lygybės pasiekimų 115 pasaulio šalių vertinime iš naujųjų Europos Sąjungos šalių aukščiausiai įvertintos Lietuva (21 vieta) ir Latvija (19 vieta), o 2007 metų lapkričio pradžioje paskelbtame 125 pasaulio šalių lyčių lygybės pasiekimų vertinime Lietuva nurodoma kaip šalis, per metus padariusi didžiausią pažangą pirmajame dvidešimtuose – iš 21 vietos pakilusi į 14. 2008 metais pagal šį vertinimą Lietuva buvo 23 vietoje.

⁷ <http://www.weforum.org/en/about/Women%20Leaders/index.htm>

60. Įvertinant Lietuvos pasiekimus moterų ir vyrų lygybės klausimais, Vilniuje įsteigta pirmoji šiems klausimams skirta Europos Sąjungos agentūra – Europos lyčių lygybės institutas. Šis institutas yra nepriklausoma Europos Sąjungos agentūra, skirta padėti Europos Bendrijų institucijoms, ypač Europos Komisijai, taip pat Europos Sąjungos valstybėms narėms skatinti ir stiprinti moterų ir vyrų lygybės politiką, kovoti su diskriminacija dėl lyties.

61. Vykdydamas pavestus uždavinius, Europos lyčių lygybės institutas kaups, sistemins, analizuos ir platins informaciją, kurią turės teikti valstybės narės, įskaitant statistinę informaciją, tyrimų rezultatus ir geros praktikos pavyzdžius, informuos valstybes nares apie tai, kuriose srityse labiausiai stokojama tyrimų, rengs metodinę medžiagą lyčių lygybės klausimais, rengs metodus, kaip gerinti informacijos palyginamumą, objektyvumą, patikimumą, nustatant kriterijus informacijos nuoseklumui ir darnai, organizuos ekspertų konferencijas, seminarus ir kita Europos lygmeniu, taip pat ir skirtus tyrimų plėtrai; skatins Europos Sąjungos visuomenės dėmesį lyčių lygybės klausimams; rengs ir skelbs lyčių lygybės padėties Europoje apžvalgas. Šio instituto darbo programa atitiks Europos Bendrijų prioritetus ir Komisijos darbų programą, įskaitant darbą su statistine informacija ir moksliniais tyrimais.

62. Moterų ir vyrų lygybę siekiama užtikrinti ne tik Lietuvoje, bet ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikoje. Tai sudėtinė Lietuvos užsienio politikos dalis, jos tikslas – paremti darnų, nešališką ir visuotinį žmogiškąjį ir socialinį valstybių partnerių vystymąsi. Neatsiejama vystomojo bendradarbiavimo politikos dalis yra žmogaus teisių, demokratijos, įstatymų viršenybės, lyčių lygybės ir gero valdymo skatinimas. Šie tikslai įtvirtinti Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. gegužės 5 d. priimtoje rezoliucijoje „Dėl Lietuvos Respublikos užsienio politikos krypties Lietuvai tapus visateise NATO nare ir Europos Sąjungos nare“ (Žin., 2004, Nr. [75-2572](#)), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. birželio 8 d. nutarime Nr. 561 „Dėl Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo 2006–2010 metų politikos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. [66-2435](#)).

63. Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo politika grindžiama vertybėmis, nuostatomis ir principais, išdėstytais Europos Sąjungos ir tarptautinių organizacijų teisiniuose dokumentuose. Lyčių lygybės skatinimas yra vienas iš aštuonių svarbiausių 2000 m. rugsėjo 8 d. Jungtinių Tautų Tūkstantmečio deklaracijoje įtvirtintų tūkstantmečio vystymosi tikslų, kuriuos Lietuva kartu su kitomis valstybėmis įsipareigojo įgyvendinti iki 2015 metų.

64. Moterų ir vyrų lygybės principas, kaip bendrasis principas, yra pagrindinė žmogaus teisė ir socialinio teisingumo klausimas, būtinas siekiant visų tūkstantmečio vystymosi tikslų. Įgyvendinant vystomojo bendradarbiavimo politiką, laikomasi integruoto požiūrio į moterų ir vyrų lygybės principo įtvirtinimą vystomojo bendradarbiavimo projektuose. Užsienio reikalų ministerija, finansuodama vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai projektų įgyvendinimą besivystančiose šalyse, atlikdama projektų stebėseną, vertina lyčių lygybės principo įtvirtinimą įgyvendinamuose projektuose. Lyčių lygybė yra vienas iš kriterijų, į kuriuos atsižvelgiama vertinant vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai projektus, ir siekiama, kad lyčių lygybės principo būtų laikomasi, jis nebūtų pažeistas įgyvendinant vystomojo bendradarbiavimo projektus šalyse partnerėse.

65. Komitetas, apsvaustęs Lietuvos trečiąjį ir ketvirtąjį pranešimus apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, įpareigojo Jungtinių Tautų narę Lietuvą kitoje periodinėje ataskaitoje pateikti informaciją, kaip įgyvendinamos šios rekomendacijos ir kokie rezultatai pasiekti, o baigiamąsias pastabas pateikti visoms ministerijoms, Lietuvos Respublikos Seimui ir teisinėms institucijoms, siekiant visiškai gyvendinti Komiteto rekomendacijas.

66. Komitetas pabrėžė, kad Konvencija yra tiesiogiai taikoma ir, jeigu nacionaliniai teisės aktai neatitinka Konvencijos, jai taikoma pirmenybė. Tačiau ne visos Lietuvos institucijos pakankamai žino ir taiko Konvencijos nuostatas ir jos esminės lyčių lygybės koncepciją, Fakultatyvinį protokolą bei Komiteto bendrąsias rekomendacijas. Daugelis teisėjų, advokatų, prokurorų, kitų teisininkų nėra pakankamai susipažinę su Konvencijos

nuostatomis ir Komiteto bendrosiomis rekomendacijomis, nėra teismo sprendimų, kurie remtųsi Konvencija.

67. Komitetas pasiūlė užtikrinti, kad Konvencija būtų suprantama ir taikoma visose institucijose, sukurti naują teismo bylų klasifikavimo sistemą. Komitetas taip pat paprašė Lietuvos, remiantis įsipareigojimais, pateiktais Konvencijos 24 straipsnyje ir Fakultatyvinio protokolo 13 straipsnyje, imtis konkrečių priemonių plačiai skleisti informacijai apie šias dvi sutartis, įskaitant ir Komiteto bendrąsias rekomendacijas. Komitetas paragino organizuoti mokymus apie šias dvi sutartis ir jų privalomą taikymą Teisininkų mokymo centre prokurorams, teisėjams, advokatams ir kitiems teisės specialistams.

68. Komitetas paragino užtikrinti, kad rengiant kitą periodinį pranešimą dalyvautų daugelis ministerijų ir nevyriausybinių organizacijų, ir šiame etape konsultuotis su nevyriausybėmis organizacijomis. Į būsimąjį pranešimą Komitetas paprašė įtraukti informaciją apie Pekino veiksmų platformos ir tūkstantmečio plėtros tikslų įgyvendinimą. Komitetas paragino plačiai platinti Komiteto baigiamąsias pastabas, pateiktas apsvarsčius Lietuvos trečiąjį ir ketvirtąjį pranešimus apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, politikams, valstybės institucijoms, savivaldybėms, moterų nevyriausybinių organizacijoms, visai visuomenei, taip pat toliau platinti Konvenciją, Fakultatyvinį protokolą, Komiteto bendrąsias rekomendacijas, Pekino deklaraciją ir Pekino veiksmų platformą bei Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 23 specialiosios sesijos „Moterys 2000: lyčių lygybė, raida ir taika XXI amžiuje“ rezultatus.

Problemos

69. Lietuvos patirtis užtikrinant moterų ir vyrų lygybę nepakankamai skleidžiama tarptautiniu mastu. Nevyriausybinių organizacijos stokoja galimybių dalyvauti pagrindiniuose tarptautinių organizacijų renginiuose moterų ir vyrų lygių galimybių klausimais, užtikrindamos Lietuvos pozityvios patirties sklaidą.

70. Vystomojo bendradarbiavimo projektuose nepakankamai aktyviai dalyvauja Lietuvos moterų organizacijos, projektų konkursuose per mažai dėmesio skiriama moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo ar specifinių moterų problemų sprendimo aspektams.

71. Nepakankamai suvokiamos ir taikomos Konvencijos ir jos Fakultatyvinio protokolo nuostatos tiek teismuose, tiek kitų teisinių institucijų atstovų veikloje.

Krašto apsauga

Esama būklė

72. Lietuvos Respublikos teisės aktai krašto apsaugos sistemoje dirbančioms moterims ir vyrams užtikrina lygias teises ir galimybes.

73. Nėra nustatyta jokių apribojimų dėl lyties karo tarnyboje (tiek vyrai, tiek moterys turi teisę tarnauti visų rūšių kariuomenės pajėgose, įgyti visas karines specialybes ar eiti visas karines pareigas).

74. Nėra įtvirtintos lyties kvotų sistemos nei dėl tarnybos pobūdžio, nei dėl karinių mokymų ar studijų.

75. Kariuomenės drausmės statute seksualinis priekabiavimas apibrėžiamas kaip šiurkštus kario drausmės pažeidimas, užtraukiantis drausminę nuobaudą.

76. Įgyvendinant Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių 2005–2009 metų programą, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 59 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymu (Žin., 2005, Nr. [122-4362](#)) įtvirtintos ilgesnės vaiko priežiūros atostogos kariams ir atsisakyta nuostatos, kad šioms atostogoms pasibaigus ir nesusikvalifikavęs atitinkančių laisvų pareigų karys išleidžiamas į atsargą. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 2, 7, 10, 16, 18,

21, 24, 28, 36, 46, 49, 50, 52, 53, 56, 59, 65, 67, 68, 77¹ straipsnių, penktojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 23¹ ir 77² straipsniais įstatymu (Žin., 2006, Nr. 72-2679) buvo pakeistos šio įstatymo 59 straipsnio nuostatos – įteisintos karių tėvystės atostogos.

77. Siekdamas užtikrinti moterų karių galimybę derinti motinystę ir karjerą, taip pat karių galimybę derinti vaiko priežiūrą ir karjerą, krašto apsaugos ministras 2008 m. vasario 29 d. įsakymu Nr. V-163 (Žin., 2008, Nr. 30-1057) patvirtino Karo tarnybos statutą. Jo 52 punkte įtvirtinta, kad nėščios, neseniai pagimdžiusios ir krūtimi maitinančios moterys karės, taip pat kariai, vieni auginantys vaiką iki keturiolikos metų arba neįgalų vaiką iki aštuoniolikos metų, budėti ir, esant tarnybiniam būtinumui, vykdyti užduočių po nustatyto kasdienės tarnybos laiko, švenčių ir poilsio dienomis gali būti skiriami tik su jų sutikimu.

78. Siekiant užtikrinti lygias moterų ir vyrų galimybes ir atsižvelgiant į biologinius (fiziologinius) moters ir vyro skirtumus, taip pat atsižvelgiant į kitų NATO valstybių patirtį, kariuomenėje taikomi pagal lytį diferencijuoti karių fizinio pasirengimo reikalavimai. Lietuva, aktyviai dalyvaudama tarptautinėse taikos palaikymo misijose ir operacijose, turi įgyvendinti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijas 1325 (2000) dėl ginkluotų konfliktų įtakos moterų saugumui ir jų dalyvavimo taikos įgyvendinime ir 1820 (2008) dėl seksualinio smurto ginkluotuose konfliktuose. Šiems svarbiems dokumentams įgyvendinti didžiulį dėmesį skiria tiek Europos Sąjunga, tiek NATO. Lietuva, kaip šių organizacijų narė, privalo prie to prisidėti.

79. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos kariūnams studijų metu suteikiamos bazinės žinios moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo klausimais, o profesinės karo tarnybos kariams rengimo tarptautinėms operacijoms metu suteikiama teisinė informacija apie ypatingą vaikų ir moterų apsaugą ginkluotų konfliktų metu.

80. Lietuva pagal moterų skaičių kariuomenėje užima gana aukštą vietą pasaulyje – Lietuvoje moterys sudaro 11,6 procento profesinės karo tarnybos karių (palyginkime: Italijoje⁸ – apie 3 procentus, Kanadoje⁹ – 16,7 procento, JAV¹⁰ – apie 20 procentų). Tačiau moterų atstovavimas priimant sprendimus dar gana menkas – vadovaujančias pareigas eina 15,86 procento krašto apsaugos sistemos institucijose dirbančių (tarnaujančių) moterų ir 30,12 procento šiose institucijose dirbančių (tarnaujančių) vyrų¹¹.

Problemos

81. Nors formaliai moterų ir vyrų lygybė krašto apsaugos sistemoje yra užtikrinta, vadovaujančias pareigas daugiausia eina ir sprendimus dažniausiai priima vyrai. Todėl krašto apsaugos sistemoje tikslinga atlikti žmogiškųjų išteklių valdymo tendencijų analizę, siekiant nustatyti šiuos veiksnius, pabrėžiant vyrų ir moterų aspektą, esamas problemas.

82. Krašto apsaugos ministerijos, įstaigų prie šios ministerijos ir kitų krašto apsaugos sistemos įstaigų valstybės tarnautojams, kariams ir darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartis, trūksta žinių moterų ir vyrų lygių galimybių, lyčių lygybės integravimo klausimais. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijoms 1325 (2000) ir 1820 (2008) įgyvendinti reikia parengti visus į tarptautines misijas ir operacijas siunčiamus civilius ekspertus ir karius. Šiuo metu Lietuva neturi specialistų, galinčių dėstyti ginkluotų konfliktų įtakos moterų padėčiai, jų specifinių poreikių konfliktų metu bei moterų dalyvavimo taikos palaikymo misijose kurso.

83. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Humanitarinių mokslų katedros 2008 metais atliktame kariūnų lygių galimybių tyrime teigiama, kad kariūnų nuostatomis

⁸ <http://www.nato.int/ims/2008/win/reports/italian-2008.pdf>

⁹ <http://sen.parl.gc.ca/lpepin/index.asp?PgId=1050>

¹⁰ http://usmilitary.about.com/od/womeninthemilitary/Women_in_the_United_States_Military.htm

¹¹ 2009 m. kovo 31 d. duomenys, išskyrus Lietuvos kariuomenės Specialiųjų operacijų pajėgų ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos karius ir valstybės tarnautojus.

didelę įtaką daro nevienodas požiūris į moterų ir vyrų lygiavertiškumą krašto apsaugos sistemoje, kariūnai šiais klausimais turi nepakankamai žinių.

Sveikata

Esama būklė

84. Vienas tiksliausių ir dažniausiai naudojamų gyventojų sveikatos rodiklių – vidutinė numatoma gyvenimo trukmė. 2008 metais Lietuvoje moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – 77,6 metų, vyrų – 66,3 metų (2008 metų duomenys).

85. Daugelis demografinių sveikatos netolygumų dėl lyties ir amžiaus laikomi dėsningais ir neišvengiamais, tačiau Lietuva pasižymi vienais didžiausių moterų ir vyrų mirtingumo bei vidutinės numatomos gyvenimo trukmės skirtumų, kurių negalima paaiškinti vien biologinėmis jų organizmo ypatybėmis. Įgyvendindami Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2005–2009 metų programos 54.2 priemonę „Atlikti Lietuvos moterų ir vyrų sveikatos netolygumų tyrimą, siekiant nustatyti, kas lemia didelį vyrų ir moterų vidutinės gyvenimo trukmės skirtumą, ir parengti rekomendacijas, kaip spręsti šią problemą“, Kauno medicinos universiteto mokslininkai atlikto išsamią mokslinę studiją.

86. Didžiausią neigiamą įtaką gyvenimo trukmės pokyčiams Lietuvoje turi mirtingumas nuo širdies ir kraujagyslių ligų, piktybinių navikų, nelaimingų atsitikimų ir traumų. Moterų ir vyrų sveikatos skirtumų priežastys yra kompleksinės, jas lemia daug veiksnių. Kaip rodo minėto tyrimo rezultatai, valdomas priežastis, lemiančias moterų ir vyrų mirtingumo ir išgyvenamumo skirtumus, galima skirstyti į dvi grupes. Pirmajai priklauso sveikatą žalojantis elgesys – alkoholio vartojimas, rūkymas, nepalankūs sveikatai mitybos įpročiai, polinkis rizikuoti ir kita. Toks elgesys dažnesnis tarp vyrų. Antrajai priežasčių grupei priklauso sveikatą tausojantis ir stiprinantis elgesys, labiau būdingas moterims. Be to, daugiau vyrų dirba sektoriuose, susijusiuose su greitu darbo tempu, įtampa ir stresais, fizinių jėgų poreikiu, vyrai mažiau dalyvauja šeimos gyvenime ir tai viena iš priežasčių, lemiančių trumpesnę vyrų gyvenimo trukmę.

87. Visuomenės sveikatos priežiūros valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pagrindinė misija yra gerinti ir išsaugoti visuomenės sveikatą. Tačiau visuomenės sveikatos priežiūros sistema tik iš dalies gali apsaugoti visuomenę nuo išvengiamų ligų ir ankstyvų mirčių, nes daugelio sveikatą lemiančių rizikos veiksnių valdymas priklauso kitų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų kompetencijai ir veiklos sričiai. Pasigendama glaudesnio įvairių sektorių ir valstybės tarnybų bendradarbiavimo priimant sprendimus, susijusius su visuomenės sveikatos priežiūra.

88. Nuo 2006 metų vykdoma Asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programa. Šios programos priemonės taikomos vieną kartą per metus 40–55 metų vyrams ir 50–65 metų moterims. Lietuvoje gyvena apie 690 tūkst. tokio amžiaus žmonių. 2008 metais pagal šią programą patikrinta 105 tūkst. asmenų, tam skirta 5,4 mln. litų.

89. Nuo 2004 metų vykdoma Gimdos kaklelio vėžio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, finansavimo programa. Patikra pradėta 30–60 metų moterims, sudaroma galimybė kas trejus metus nemokamai pasitikrinti dėl gimdos kaklelio vėžio. 2008 metais praplėstos šioje programoje dalyvaujančių moterų amžiaus ribos ir pradėta patikra moterims nuo 25 metų. 2008 metais šios programos paslaugoms apmokėti buvo skirta 5 800 tūkst. litų, suteikta paslaugų už 4 900 tūkst. litų. Pasitikrino daugiau kaip 127 tūkst. moterų. 1 389 moterims nustatyti ikivėžiniai pakitimai, 45 moterims rasta piktybinių navikų požymių. Pagrindinis 2004–2007 metų programos uždavinys buvo patikrinti ne mažiau kaip 80 procentų 30–60 metų moterų, tačiau per pirmus 3 šios programos įgyvendinimo metus buvo patikrinta 43 procentai planuotų patikrinti moterų.

90. Nuo 2005 metų vykdoma Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programa, skirta 50–69 metų moterų krūties piktybinių navikų prevencijai. Šios programos priemonės taikomos vieną kartą per dvejus metus. 2008 metais šios programos paslaugoms apmokėti buvo skirta 4 mln. litų, suteikta paslaugų už 3,6 mln. litų. Pasitikrino 52 tūkst. moterų. 3 427 moterims nustatyti ikivėžiniai pakitimai, 121 moteriai rasta piktybinių navikų požymių.

91. Nuo 2006 metų vykdoma Priešinės liaukos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programa, skirta 50–75 metų vyrams. 2008 metais šios programos paslaugoms apmokėti buvo skirta 8,3 mln. litų, suteikta 126 718 paslaugų už 7,4 mln. litų. 2008 metų 2 701 atveju nustatytas vėžys ar kiti pakitimai.

92. Lietuvos sveikatos informacijos centro duomenimis, šalyje kasmet mažėja dirbtinių abortų: nuo 10 644 – 2004 metais iki 9 031 – 2008 metais. Lietuvoje yra prieinami įvairūs šeimos planavimo būdai, tačiau dažniausiai naudojamos gimdos spiralės ir hormoninė kontracepcija (vartoja mažiau kaip 30 procentų nenorinčių pastoti porų).

93. Įgyvendindama Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2005–2009 metų programos priemones ir siekdama šviesti visuomenę šeimos planavimo klausimais, Sveikatos apsaugos ministerija 2008 metais skyrė lėšų rengti straipsniams, televizijos ir radijo laidoms apie reprodukcinę sveikatą ir šeimos planavimą, organizuoti moterų, ypač kaimo, švietimui šeimos planavimo ir apsisaugojimo nuo lytiškai plintančių ligų klausimais. Įgyvendinant šias priemones, parengtas ir leidžiamas lankstinukas apie šeimos planavimą, jis platinamas rajonų ir kaimo vietovių pirminės sveikatos priežiūros centruose; skaitomos paskaitos reprodukcinės sveikatos klausimais.

94. Komitetas, apsvaustęs Lietuvos trečiąjį ir ketvirtąjį pranešimus apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, palankiai įvertino priemones, vykdomas reprodukcinės sveikatos srityje, įskaitant tęstinį lytinį švietimą ir informavimą apie reprodukcinės teises, tačiau išreiškė susirūpinimą dėl didelio abortų skaičiaus ir galimybių naudotis šeimos planavimo priemonėmis, ypač kaimo vietovėse. Komitetas pasiūlė imtis priemonių, suteikiančių daugiau galimybių moterims, ypač kaimo vietovėse, naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, įskaitant reprodukcinę sveikatą, taip pat išreiškė reikalavimą atsižvelgti į Konvencijos 16 straipsnio 1 paragrafo c punktą, nustatantį moterų teisę laisvai ir atsakingai spręsti vaikų skaičiaus klausimą, o apie taikytas priemones pranešti per dvejus metus nuo rekomendacijų pateikimo (2010 metais).

Problemos

95. Mažėja Lietuvos gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė. Išlieka labai didelis skirtumas tarp moterų ir vyrų vidutinės numatomos gyvenimo trukmės – 11,3 metų (moterys Europos Sąjungos valstybėse narėse gyvena vidutiniškai 6 metais ilgiau nei vyrai).

96. Visuomenė per mažai informuojama apie sveikatą stiprinančio vyrų ir moterų elgesio įtaką sveiko gyvenimo trukmei ir nepakankamai skatinamas visuomenės narių suinteresuotumas sveikai gyventi ir aktyviai dalyvauti sveikatinimo veikloje.

97. Nepakankamai bendradarbiauja įvairūs sektoriai ir valstybės tarnybos, per mažai koordinuojama jų veikla, susijusi su visuomenės sveikatos priežiūra.

98. Didelis mirtingumas nuo širdies ir kraujagyslių ligų, piktybinių navikų, nelaimingų atsitikimų ir traumų.

99. Visuomenė per mažai žino apie šeimos prokreacines funkcijas, asmens vaisingumo išsaugojimą ir puoselėjimą; moterys ir vyrai nepakankamai suvokia atsakomybę už šeimos planavimą; trūksta žinių apie lygiavertį moterų ir vyrų bendradarbiavimą, papildomumą ir lyčių skirtumus.

Aplinkosauga

Esama būklė

100. Darnaus vystymosi siekis išlieka aktualus ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Kompromiso tarp aplinkosaugos, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų ieškojimas, sudarant galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, – vienas svarbiausių daugelio pasaulio šalių tiek valstybės institucijų, tiek nevyriausybinių organizacijų darbotvarkių klausimų. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje Lietuva užsibrėžė tikslą iki 2020 metų pagal ekonominius, socialinius bei gamtos išteklių naudojimo veiksmingumo rodiklius pasiekti 2003 metų Europos Sąjungos šalių senbuvų vidutinį lygį.

101. Praktika parodė, kad gerų rezultatų pasiekama, jei kuriant įvairių sričių programas ir įgyvendinant projektus vadovaujamasi lygių galimybių, partnerystės, integralumo ir kitais visuotinai pripažintais principais.

102. Visoms dabarties ir ateities kartoms, visų regionų ir kitų teritorinių padalinių gyventojams turi būti užtikrintos vienodos galimybės naudotis ekonominio ir socialinio vystymosi rezultatais, turėti švarią ir sveiką aplinką. Tačiau išsamesnės analizės rodo, kad tokias galimybes turi ne visi.

103. Dar nepasiekta, kad darnaus vystymosi tikslai ir uždaviniai (aplinkosaugos, ekonominiai ir socialiniai) kiekvieno ūkio sektoriaus ar regiono plėtros strategijose, programose, planuose būtų pateikiami kaip visuma.

104. Nors pripažįstama, kad tik dalyvaujant ir kaip lygiaverčiams partneriams bendradarbiaujant įvairioms visuomenės socialinėms grupėms, tarptautinėms, valstybės, savivaldybės institucijoms ir nevyriausybiniams organizacijoms bei asmenims galima priimti efektyviausius sprendimus, bendradarbiavimo ir partnerystės srityje lieka dar daug nepanaudotų galimybių.

105. Įgyvendinus Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2003–2004 metų ir 2005–2009 metų programų priemones, pastebima pažanga: aplinkosaugos specialistai savo žinias patobulino seminaruose, įgijo daugiau teisinių žinių, atsirado bendradarbiavimas su nevyriausybiniomis organizacijomis, įgyvendinant projektus atsižvelgiama į moterų ir vyrų interesus bei poreikius. Diskusijos su moterų ir vyrų lygių galimybių srityje dirbančiais specialistais, žmonių išteklių analizė pabrėžiant moterų ir vyrų aspektą – tai sėkmingi žingsniai derinant darbo ir šeimos poreikius, palankiai vertinant tokias naujoves kaip tėvystės atostogos.

Problemos

106. Moterų ir vyrų lygių galimybių aspektas aplinkosaugoje nėra pakankamai integruotas dėl to, kad tiek visuomenei, tiek valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms trūksta informacijos apie moterų ir vyrų lygių galimybių pažeidimų specifiką. Neretai tokie pažeidimai lieka nenustatyti, neužkertamas kelias jiems atsirasti. Nepakanka informacijos ir išsamesnės analizės apie netiesioginės diskriminacijos dėl lyties, kai veikimas ar neveikimas, teisės norma, vertinimo kriterijus ar praktika, kurie formaliai yra vienodi moterims ir vyrams, bet, juos įgyvendinant ar taikant, vienos lyties asmenys gali patekti ar patenka į tam tikrą mažiau palankią padėtį negu kitos lyties asmenys, atsiradimo priežastis ir pasekmės.

107. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, nevyriausybinių organizacijų, įgyvendindamos projektus, dar nepakankamai suvokia, kaip atsižvelgti į moterų ir vyrų poreikius ir interesus ir jų reikšmę darniam visuomenės vystymuisi.

III. MOTERŲ IR VYRŲ LYGIŲ GALIMYBIŲ ĮGYVENDINIMO BŪDŲ IR METODŲ STIPRINIMAS

Institucinio pajėgumo stiprinimas

Esama būklė

108. Institucinis moterų ir vyrų lygių galimybių, kaip horizontalaus prioriteto visose srityse, įgyvendinimo mechanizmas apima kelis tarpusavyje susijusius lygmenis: parlamentinį, vyriausybinių, akademinių, visuomeninių.

109. Parlamentiniu lygmeniu veikia Moterų parlamentinė grupė. Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo įgyvendinimo priežiūrą jau 10 metų atlieka Lietuvos Respublikos Seimui atskaitingas lygių galimybių kontrolierius, padedamas Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos. Į lygių galimybių kontrolierių gali kreiptis vyrai ir moterys, patyrę tiesioginę ar netiesioginę diskriminaciją dėl lyties, darbo, švietimo, prekių ir paslaugų teikimo srityse, socialinės apsaugos sistemose, patyrę priekabiavimą dėl lyties ar seksualinį priekabiavimą.

110. Vyriausybiniu lygmeniu koordinuoti moterų ir vyrų lygių galimybių politikos įgyvendinimą visose veiklos srityse pavesta Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, o kiekviena ministerija ir savivaldybės Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymu įpareigoti pagal savo kompetenciją rengti ir įgyvendinti programas ir priemones, skirtas lygioms moterų ir vyrų galimybėms užtikrinti. Šiai įstatymo nuostatai įgyvendinti skirta visų ministerijų kartu su nevyriausybiniomis organizacijomis, socialiniais partneriais, mokslininkais, savivaldybėmis vykdoma tęstinė Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių programa. Programos įgyvendinimo koordinavimą, stebėseną ir atsiskaitomybę, ypač reikšmingus horizontaliųjų prioritetų įgyvendinimo valdyme, užtikrina Moterų ir vyrų lygių galimybių komisija, nuolat veikianti nuo 2000 metų. Šią komisiją sudaro visų ministerijų, Statistikos departamento ir nevyriausybinių organizacijų atstovai. Nevyriausybinių organizacijos pačios išsirenka ir deleguoja į šią komisiją iki 4 atstovų, jie laikomi tikraisiais šios komisijos nariais. Ši komisija glaudžiai bendradarbiauja su Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, universitetiniais lyčių studijų centrais, socialiniais partneriais ir nevyriausybiniomis organizacijomis.

111. Akademiniu lygmeniu veikia lyčių studijų centrai, įsisteigę prie didžiausių šalies universitetų. Sukurtas neformalus lyčių studijų ir tyrimų tinklas, vienijantis 26 mokslininkus ir jungiantis pagrindinius universitetus.

112. Visuomeninį lygmenį sudaro moterų nevyriausybinių organizacijos, aktyviai veikiančios moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo klausimais įvairiose srityse. Plėtojant socialinį dialogą moterų ir vyrų lygių galimybių klausimais, aktyviai veikia Nacionalinis konsultacinis moterų forumas, Moterų informacijos centras, kitos moterų organizacijos. Jau daug metų visų lyčių lygybės institucinių lygmenų horizontalųjį bendradarbiavimą užtikrina vienintelis Lietuvoje informacinis portalas moterims ir moterų organizacijų elektroninis tinklas, palaikomi Moterų informacijos centro. Šis portalas ir elektroninis tinklas vienija apie 130 politikų, valstybės institucijų, nevyriausybinių organizacijų, socialinių partnerių atstovų, mokslininkų, kitų šios srities ekspertų. Panašų elektroninį tinklą visoje Europos Sąjungoje steigs ir palaikys Europos lyčių lygybės institutas. Šiuo greičiausiu ir veiksmingiausiu informacijos perdavimo būdu užtikrinama galimybė aptarti rūpimus klausimus, keistis idėjomis, patirtimi, pasiūlymais, kita reikiama informacija, skatinamas visų institucinio mechanizmo lygmenų bendradarbiavimas.

113. Tarptautiniai teisės aktai, kiti tarptautiniai dokumentai nustato, kad lyčių lygybės politikos įgyvendinimo sėkmę užtikrina tinkamai veikiančios institucijos, aiški jų struktūra, kompetencijos ir funkcijų pasiskirstymas, darbuotojų gebėjimas deramai spręsti lyčių lygybės klausimus, taip pat glaudus įvairių struktūrų bendradarbiavimas, veiklos poveikio stebėseną, rezultatų vertinimas ir reguliari atskaitomybė. Ypač skatintinas valstybės institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 3 straipsnio 3 punkte nustatyta visų valstybės ir

savivaldybių institucijų ir įstaigų pareiga remti nevyriausybinų organizacijų, viešųjų įstaigų, asociacijų ir labdaros fondų programas, kurios padeda įgyvendinti lygias moterų ir vyrų galimybes.

114. Svarų indėlį į institucinio mechanizmo funkcionavimą Europos Sąjungoje įneša Vilniuje steigiamas Europos lyčių lygybės institutas – pirmoji Europos Sąjungos agentūra lyčių lygybės klausimais. Tai pirmoji Europos Sąjungos agentūra, steigiamą Lietuvoje. Instituto pagrindiniai tikslai: prisidėti prie lyčių lygybės skatinimo ir ją stiprinti, įskaitant moterų ir vyrų lygybės, kaip horizontalaus prioriteto, įtvirtinto Europos Bendrijos sutartyje, integravimą į visas Europos Bendrijos politikos kryptis ir pagal ją parengtas nacionalinės politikos kryptis; mažinti diskriminaciją dėl lyties, ugdyti Europos Sąjungos piliečių sąmoningumą lyčių lygybės klausimais, teikti techninę pagalbą Europos Bendrijos institucijoms, visų pirma Europos Komisijai, ir Europos Sąjungos valstybių narių valdžios institucijoms.

115. Komitetas, apsvaustęs Lietuvos trečiąją ir ketvirtąją pranešimus apie Konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, teigiamai įvertino dviejų Valstybinių moterų ir vyrų lygių galimybių programų (2003–2004 ir 2005–2009 metų) patvirtinimą ir įgyvendinimą. Šios programos apima daug priemonių, skirtų lygioms moterų ir vyrų galimybėms visose gyvenimo srityse užtikrinti, įgyvendinamų kartu su moterų nevyriausybiniomis organizacijomis, socialiniais partneriais, mokslininkais. Komitetas teigiamai įvertino institucinio mechanizmo funkcionavimą ir tai, kad šiam klausimui ministerijose, kai kuriose savivaldybėse įsteigtos atitinkamos struktūros ir paskirti už šiuos klausimus atsakingi darbuotojai. Be to, Komitetas teigiamai įvertino dvišalį, regioninį ir tarptautinį bendradarbiavimą šioje srityje.

116. Komitetas išreiškė susirūpinimą tuo, kad įvairiose ministerijose paskirti darbuotojai, atsakingi už lygias moterų ir vyrų galimybes, šias funkcijas atlieka papildomai šalia įprastų užduočių, taip pat kad nėra jokio teisinio įpareigojimo paskirti asmenis, atsakingus už moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimą savivaldybėse, nors kai kurios savivaldybės tokį asmenį yra paskyrę. Atkreipdamas dėmesį į tai, kad Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas įpareigoja valstybės ir savivaldybių institucijas remti nevyriausybinių organizacijų programas lygioms moterų ir vyrų galimybėms užtikrinti, Komitetas išreiškė susirūpinimą nepakankamu moterų nevyriausybinių organizacijų finansavimu ir tuo, kad finansavimas yra fragmentiškas, konkursų pagrindu, nevientisas ir nepastovus.

117. Komitetas pasiūlė Lietuvai imtis veiksmų, kad nacionaliniai mechanizmai būtų stiprinami didinant žmogiškuosius ir finansinius išteklius, kad institucijos galėtų veiksmingiau įgyvendinti savo uždavinius, o darbuotojai, atsakingi už moterų ir vyrų lygybę, atliktų būtent šias funkcijas. Komitetas paragino įstatymu nustatyti privalomą įpareigojimą paskirti lyčių lygybės specialistus kiekvienos savivaldybės administracijoje, skatinti institucinių lygmenų bendradarbiavimą, didinti darbuotojų gebėjimus vykdant mokymus moterų ir vyrų lygių galimybių, kaip horizontalaus prioriteto užtikrinimo visose srityse, klausimais. Komitetas paragino, remiantis ankstesnių programų rezultatais, parengti trečiąją Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių 2010–2014 metų programą ir užtikrinti finansinę paramą visų lygių moterų nevyriausybinioms organizacijoms.

Problemos

118. Gana aktyviai veikiantis institucinis moterų ir vyrų lygių galimybių įgyvendinimo mechanizmas iki šiol stokoja vietos savivaldos lygmens. Lyčių lygybės institucinių mechanizmų bendradarbiavimą užtikrinantis informacinis portalas moterims ir elektroninis tinklas neturi pakankamai lėšų funkcionavimui palaikyti.

119. Nors Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 3 straipsnio 2 punktą nustato valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigą įgyvendinti lygias

moterų ir vyrų teises, tačiau valstybės tarnautojams stinga žinių šio įstatymo taikymo bei moterų ir vyrų lygių galimybių įgyvendinimo klausimais.

Statistika

Esama būklė

120. Statistikos departamentas pagal Oficialiosios statistikos darbų programą rengia ir skelbia statistinę informaciją apie moteris ir vyrus Lietuvoje: jų skaičių, šeimos formavimą, švietimą ir mokslą, sveikatą ir socialinę apsaugą, darbo rinką, nusikalstamumą ir smurtą, dalyvavimą valstybės valdyme ir kita. Lyčių statistika atskleidžia skirtingą moterų ir vyrų padėtį visuomenėje.

121. Statistinė informacija apie moteris ir vyrus kasmet pateikiama statistikos leidinyje „Moterys ir vyrai Lietuvoje“, Statistikos departamento interneto svetainės¹² Rodiklių duomenų bazėje ir teminėse lentelėse. Rengiami pranešimai spaudai.

Problemos

122. Vartotojams reikia išsamesnės statistinės analitinės informacijos apie moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkį, kai kurių moterų grupių (etninių mažumų, neįgaliųjų, senyvo amžiaus ir kitų) padėtį švietimo, darbo rinkos, sveikatos apsaugos srityje ir patiriamas smurto formas, ištuokų padarinius abiem buvusiems sutuoktiniams.

¹² www.stat.gov.lt